

Inleiding tot de schriftlezingen en cantate BWV 80

De cantate die straks zal klinken is een lied over een lied over een lied.

Het lied waar het mee begon is psalm 46.

Zonet zong het koor dit lied.

Een tekst van zo'n dertig eeuwen oud.

Een gebed, is het eigenlijk.

Met als kernzin: *Onze burcht is de God van Jacob...*

Het verhaal gaat dat Martin Luther de tekst van dit gebed in zijn hoofd had, toen hij in 1521 op weg was naar Worms. Hij moest er voor keizer Karel V verschijnen, om zich te verantwoorden voor zijn daden -voor de 95 stellingen die hij vier jaar eerder op 31 oktober aan de slotkapel van Wittenberg had geslagen. Daarin had hij zich uitgesproken tegen de mogelijkheid om een aflaat te kopen voor je zonde. Daar zat geldzucht achter bij de kerk, vond hij, en gemakzucht bij de mensen – je kon toch beter echt berouw hebben over je daden. Hij wist dat hij het moeilijk zou krijgen, met zijn opvattingen. Hij stond als eenling tegenover een machtig instituut. De kernzin van het oude gebed *Onze burcht is de God van Jacob* zou door zijn hoofd hebben gespeeld. En toen zou hij er het bekende Lutherlied van gemaakt hebben: *Ein feste Burg is unser Gott*. Dit lied is daarom wel de Marseillaise of de Internationale van de Protestantse Kerk genoemd. Het is beschouwd als een strijdlied, voor in een vijandige omgeving. Het is gezongen, tégen de 'Papen', en vóór alles wat Duits was, o.a. in WO 1.

Alleen: De legende klopt niet – zoals zo vaak, met legendes. Het lied is van later, van 1527/28. Vrienden van Luther waren overleden aan de pest. Daar was hij kapot van. Hij lag er innerlijk van met zichzelf overhoop. Hij had last van de demonen van twijfel en aanvechting. En tóen liet hij zich inspireren, door de psalm – met die kerntekst *Onze burcht is de God van Jacob*. En hij maakte dat lied: *Ein feste Burg ist unser Gott*. De strijd die erin gestreden wordt, is er dus niet één tegen een uiterlijke vijand, maar een innerlijke. Hoe blijf je overeind, is de vraag ervan, als je last hebt van de demonen van twijfel aan jezelf, gebrek aan vertrouwen op God of angst voor de toekomst.

Het is daarmee een lied, dat in elke tijd opnieuw aansprekend kan zijn. Ook in deze tijd, waarin ik van steeds meer mensen hoor dat ze de krant niet durven lezen, zo somber worden ze van het nieuws. Hoe kun je alles wat er speelt en spookt in je hoofd tot rust krijgen? Door je te laten dragen door je persoonlijke verhouding tot God, zegt het lied. Door je vast te houden aan zijn Woord. Door

daarin te wonen als in een burcht. Het belang van zo'n persoonlijke verhouding tot God – dat is typisch Luther, en heel Protestant.

De cantate nu, ik zei het al, is een lied over dit Lutherlied over Psalm 46. Het Lutherlied komt terug deel 1,2,5 en 8 van de cantate. Aan de manier waarop Bach het bewerkt heeft en verweven met de tussenliggende delen, is te zien hoe haarfijn hij heeft aangevoeld, dat het alles behalve een Marseillaise is, of een Internationale. En dat het er niet in gaat om een uiterlijke vijand.

In het indrukwekkende deel 1 voert hij je midden in de ervaring van strijd. Bas, Tenor, Alt en Sopraan zitten geen moment op één lijn met elkaar. Ze achtervolgen elkaar, om zo te zeggen. Maar in deel 2, waar de onrust nog in de strijkers en de Bas zit, geeft hij de Sopraan al de boventoon. De stem van de gelovige ziel, bij Bach. Op haar aangeven, wordt de sfeer van de cantate langzaam intiemer. En dan voel je: De strijd waar je in wordt meegezogen, wordt niet op welk slagveld dan ook uitgevochten. Maar in de binnenkamer van de enkele mens. Je hebt er geen tanks of drones voor nodig, maar de geestelijke wapenrusting waarover de apostel Paulus schrijft.

Laat je hart toch geen woestijn worden, zingt de Bas dan ook in deel 3. En de Alt zingt in deel 4: Kom in mijn hart wonen, Heer Jezus. Ziet U, hoe haarfijn Bach aanvoelt dat het Luther niet om uiterlijke demonen gaat? Er wordt in de cantate gezocht naar innerlijke rust. En die wordt gevonden, in de gemeenschap met Christus.

Het is dan ook niet voor niets, dat Bach het koor in deel vijf ineens stralend unisono laat zingen. Alsof de tweestrijd in de ziel dan over is, en er innerlijke eenheid gevonden is. In het vervolg van de cantate, wordt er enkel nog verteld hoe dit toch kan. Tot eenheid komt de ziel, door zich vast te houden aan het Woord van God. Het Woord als een lijntje met God! Dat is opnieuw heel Protestant. Het is echt een cantate voor Hervormingsdag.

Misschien kent u die ervaring, dat je je kunt vasthouden aan een woord, dat je kunt schuilen in een tekst, dat een bijbelverhaal je grond onder de voeten geeft. In de schriftlezingen en de cantate gaat het daarom. Een vaste burcht is onze God. Hij bewaart ons door zijn Woord, wij worden versterkt door zijn Geest.

Onze Vader

Avondgebed

De schaduwen
beginnen al
te lengen
straks nadert de zon
de horizon
en dan gaat ze
onder,
het wordt donker,
weer is er
een dag voorbij.
En of het nu
meteen na deze
viering is
of iets later
wij gaan
naar huis,
doen de lampen
aan,
koesteren ons
in de intimiteit
van het eigen nest.
Mogen wij
ons overgeven
aan de slaap
en rust vinden
in de nacht
opdat wij morgen
opstaan
met vertrouwen
in het licht
van de nieuwe dag
Uw licht.

Voorbeden

Wij bidden
voor mensen
bij wie er
een innerlijke strijd
wordt uitgevochten.
Voor wie
heen en weer
geslingerd worden
tussen hoop
en wanhoop
geloofsvertrouwen
en twijfel
liefde voor het leven
en angst voor
de diepten ervan.
Mogen zij
de weg vinden
naar de burcht
die in hen is
Uw aanwezigheid
door Uw Woord
en Geest
in het verborgene
van hun ziel.
Opdat zij
innerlijk
één worden
en stevig
in verbondenheid
met U.

Wij bidden
voor mensen
die innerlijk
één zijn;
voor wie
kunnen staan
voor een
goede zaak
gedragen
door een
groter verhaal
uw Woord
van liefde
vrede en recht.
Wat hebben wij
zulke mensen
nodig
in deze
verwarrende
tijd.
Mogen zij
niet te zeer
geraakt worden
door alle
tegenkrachten
in de samenleving
en de media.
Hier sta ik,
ik kan niet anders
mag deze uitspraak
van Luther
hen inspireren.

In stilte
Door JCoH
Amen

